

B& Kapelle

Visie natuur en biodiversiteit gemeente Kapelle

B
S
&

‘deze visie is als
een kompas voor
biodiversiteit in
Kapelle’

PROJECTDATA

Projectnaam	Visie natuur en biodiversiteit gemeente Kapelle <i>onderdeel van de "Duurzaamheidsagenda Kapelle"</i>
Locatie	landelijk gebied, kernen en bedrijventerreinen binnen de gemeente Kapelle
Opdrachtgever	Gemeente Kapelle
Opgesteld door	BoschSlabbers landschapsarchitecten
Datum	mei 2021
Projectnummer	BS20-105

Bosch
Slabbers

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding.....	6
1.2 Vraagstelling.....	7
1.3 Leeswijzer.....	7
2. Analyse	9
2.1. Landschapsontwikkeling	11
2.2 Landschapsstructuur	17
2.3 Bodem als basis	19
2.4 Natuur en groenstructuur	21
2.5 Landschap en natuur in gem. beleid	22
2.6 Conclusies analyse.....	23
3. Visie op natuur & biodiversiteit	25
3.1 Opbouw van de visie	26
3.2 Hoofdambitie.....	29
3.3 Speerpunten	30
3.4 Opgaven en kansen	32
<i>landelijk gebied</i>	33
<i>de kernen</i>	39
<i>bedrijventerreinen</i>	48
4. Aanbevelingen voor het vervolg	51

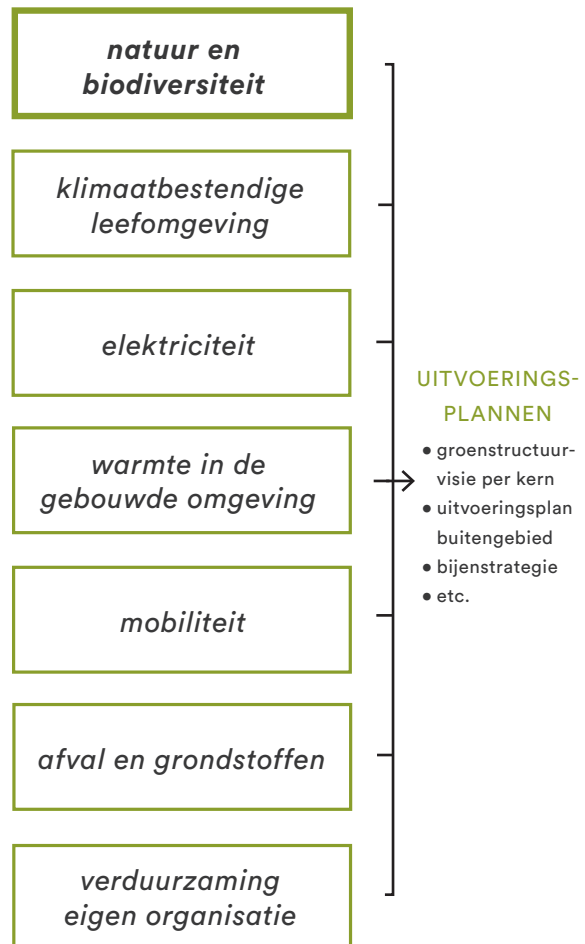

1. Inleiding

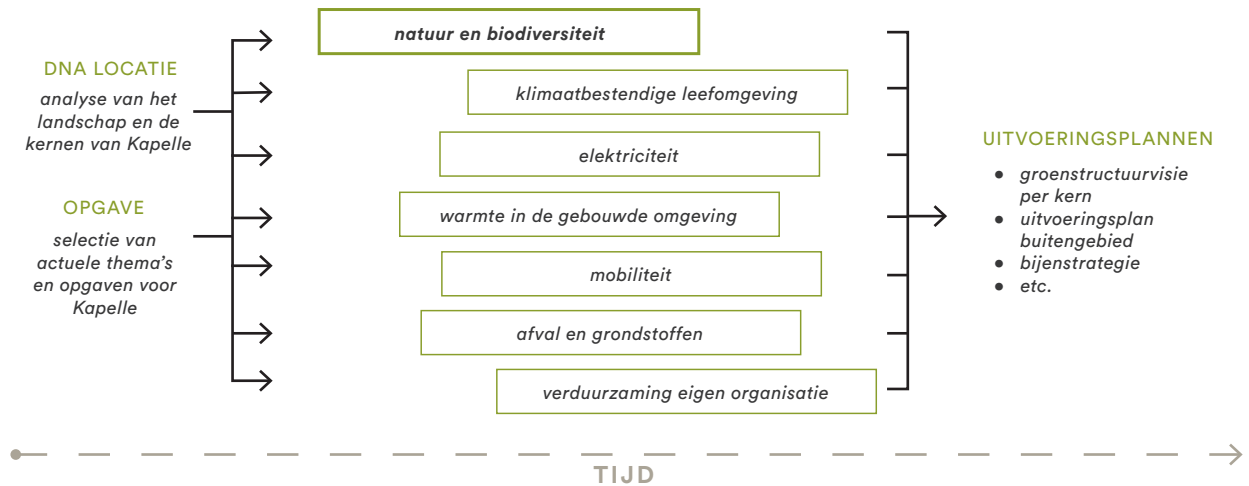
1.1 AANLEIDING

Gemeente Kapelle is momenteel bezig met het opstellen van een duurzaamheidsagenda. Deze duurzaamheidsagenda is een overkoepelende visie waarin verschillende bouwstenen aan bod komen. Deze zijn mobiliteit, klimaatbestendige leefomgeving, afval en grondstoffen, elektriciteit,

DUURZAAMHEIDSAGENDA KAPELLE:

METHODIEK DUURZAAMHEIDSAGENDA KAPELLE:

warmte in de gebouwde omgeving en biodiversiteit en natuur. De bouwstenen vormen samen één integraal document dat als kapstok dient voor de daarna op te stellen uitvoeringsplannen.

1.2 VRAAGSTELLING

Om invulling te geven aan de duurzaamheidsagenda gaan we uit van de kracht van het landschap van Kapelle. Welke kernkwaliteiten heeft Kapelle die haar als gemeente uniek maakt? Op deze kwaliteiten bouwen we voort met de verdere uitwerking van de visie om zo concreet te maken wat duurzaamheid is voor Kapelle. Eenzelfde manier van werken is toegepast bij het opstellen van de Zeeuwse Bosvisie. Naast het landschap kijken we ook naar de kernen: Kapelle, Biezellinge, Wemeldinge en Schore. We stellen ons daarbij de volgende vragen: Wat typeert de kern? Waar liggen haar kwaliteiten? Hoe is de relatie met het landschap?

Om de kwaliteiten van het landschap en de kernen te versterken en meer met elkaar te integreren, heeft de gemeente Kapelle behoefte aan handvatten. Een speciale focus ligt op de kernen, maar ook een goede aansluiting op het omringende landschap is een aandachtspunt. Wij zien de visie voor ons als een soort 'kompas' voor elke kern, waarop telkens kan worden teruggegrepen als er een ruimtelijk vraagstuk speelt of de openbare ruimte moet worden aangepakt. De bouwstenen geven dan de te volgen richting aan. De bouwsteen die in deze rapportage wordt uitgewerkt heeft betrekking op natuur en biodiversiteit. Hiervoor heeft de gemeente met het groenbeheer al op een aantal punten slagen gemaakt, zoals een aangepast

maaibeheer. De vraag is hoe we ook op andere manier natuur en biodiversiteit kunnen inzetten om Kapelle duurzamer te maken.

1.3 LEESWIJZER

De visie op natuur en biodiversiteit kent een heldere opbouw. Na de inleiding volgt in hoofdstuk 2 een analyse van het landschap in de gemeente Kapelle. Speciale aandacht krijgt de landschapsstructuur en het aanwezige natuurnetwerk. Vervolgens volgen de hoofdpunten uit het bestaande beleid van Kapelle. Deze visie heeft de intentie om voort te bouwen op dit beleid en is een verdere verdieping ervan op het gebied van natuur en biodiversiteit. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met de conclusies: een overzicht van de aanknopingspunten voor het opstellen van deze visie.

In hoofdstuk 3 volgt een uitwerking van de visie op natuur en biodiversiteit. Deze kent een heldere opbouw en bestaat naast de hoofdambitie uit een viertal speerpunten, die vervolgens worden uitgewerkt in een reeks opgaven en kansen. Ze beschrijven de visie van abstract niveau tot concrete maatregelen waarmee de gemeente de komende jaren aan de slag kan.

Tot slot wordt een reeks aanbevelingen meegegeven voor de vervolgitwerking van deze visie.

2. Analyse

Op deze kaart van Visscher-Roman uit ca. 1650, is de grote eilandkern van Zuid-Beveland te zien, met daarop Kapelle (rode lijn = huidige gemeentegrens). Aan de oostzijde is het verdrinken land van de Oostwatering weergegeven. Rond Kapelle is relatief veel groen ingetekend, duidend op de aanwezigheid van kastelen, landgoederen en kloosters met bijbehorende landschappelijke beplantingen.

2. Analyse

Het landschap vormt de basis voor ecologie en biodiversiteit. Daarom vormt het ook de basis voor deze visie. In dit hoofdstuk wordt de landschapsvorming en huidige karakteristiek van Kapelle uiteengezet, waarop vervolgens wordt voortgeborduurd.

2.1 LANDSCHAPSONTWIKKELING

Kapelle is gelegen op de kern van het voormalige eiland Zuid-Beveland. Dit is een relatief oud deel van de provincie Zeeland. Op dit eiland zijn nog enkele authentieke restanten van het Middeleeuwse Zeeuwse landschap te vinden (Yerseke & Kapelse Moer en het heggelandschap bij Nisse), waarvan een deel ook binnen de gemeente Kapelle.

Deltalandschap van Zeeland

Vanaf de eerste bedijkingen, ca 1100, wordt het Zeeuwse landschap gevormd door de wisselwerking tussen mens, zee en land. De klei-afzettingen van de zee over het veenmoeras uit de Romeinse tijd zijn zeer bepalend voor bodem en landschap in de delta. In het zuidelijke zeekele gebied vallen de volgende landschapstypes te onderscheiden:

- het landschap van de Deltawateren, zeer uniek in Europa o.a. vanwege de grote, volledig open zoutwatergetijdearmen van de Schelde;
- het duinlandschap, een onderdeel van de dynamiek van de Delta, dat nu grotendeels is vastgelegd;
- het oudland, de gebieden waar nog zeer oude verkavelings- en wegenstructuren te vinden zijn;
- het nieuwland, sterk bepaald door dijken en polders.

De gemeente Kapelle is bijna in zijn geheel gelegen op het oudland. Dit is op de kaart op de pagina hiernaast ook te zien. Slechts één polder aan de Westerschelde is te kwalificeren als een

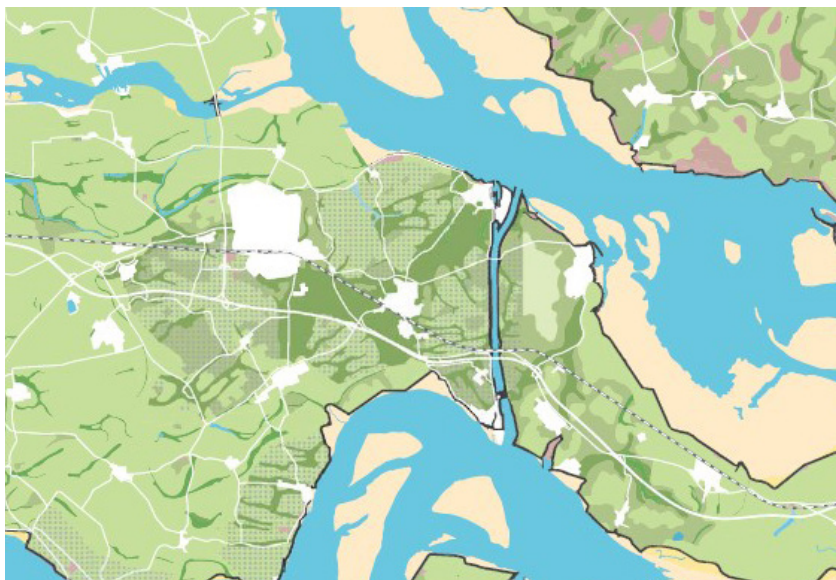
zogenaamde nieuwlandpolder: de Willem Anna polder. Deze kenmerkt zich door een zeer rationele verkaveling en grootschaligheid. De aangrenzende Westerscheldedijk is er een beeldbepalende landschappelijke drager.

Oudland

Aangezien de rest van de gemeente uit oudland bestaat, gaan we hier wat dieper in op de karakteristiek daarvan.

Op het oudland hangen bewoning en landgebruik sterk samen met de ondergrond. De verkaveling is onregelmatig, met kronkelende wegen en sloten. Op de oeverwallen, kwelderwallen en kreekruigen vond als eerste bewoning en akkerbouw plaats. De wegen lagen ook op deze drogere delen. De kreekruigen van het oudland kenmerken zich dan ook door kleinschaligheid, afwisseling van beplanting, bebouwing en wegen. De kreekruig bij Kapelle is opvallend breed, en is door de lichtere bodem zeer geschikt voor de fruitteelt.

In tegenstelling tot de kreekruigen waren de poelgronden nat en daardoor vaak moeilijker te begaan. Hier lagen de weidegronden. De poelgebieden zijn daarnaast veel opener van karakter dan de kreekruigen. Een bijzonder poelgebied in de gemeente is de Kapelse Moer, een waardevol natuurgebied. Het is een open weidelandschap, met een zeer kleinschalig verkavelingspatroon. Dit patroon volgt de loop van de kreekjes uit de voormalige kwelder nauwkeurig. Door het afgraven van veen ten behoeve van zoutwinning en brandstof (moertering), is een zeer onregelmatig microre-

- Geomorfologie**
- Zeekleilandschap (kreekkruggen)**
 - getij-wal en inversierug
 - getij - kreekbedding
 - Zeekleilandschap (klei en veen)**
 - vlakte van getij-afzettingen
 - welvingen van getij-afzettingen
 - laagte door veenaafgraving (moermering)

Uitsnede uit de geomorfologische kaart. Opvallende eenheden in de gemeente Kapelle zijn de kreekkruggen in donkergroen en de gronden waar veen is afgegraven (gemoerde gronden in de stipfel).

liëf aanwezig. De zoute kwel uit het kanaal zorgt voor bijzondere zilte flora en het gebied is voor vele vogelsoorten van belang als foerageer- en /of broedgebied.

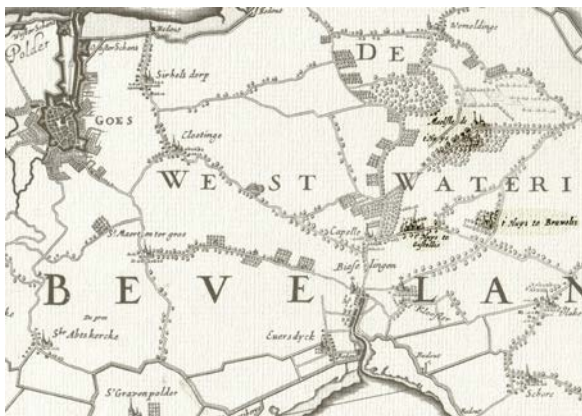
Bewoning, bedrijvigheid en recreatie

In de gemeente Kapelle kwamen van oudsher vele kastelen, kloosters en landgoederen voor. De bijbehorende bossen, struwelen, lanen en boomgaarden zijn dan ook al eeuwen lang beeldbepalend voor het landschap op deze historische locaties. Vier kernen zijn al eeuwenlang de centra van het leven in de gemeente. Wemeldinge als havenstadje, Kapelle als kerkelijk centrum met zijn kloosters en bijbehorende landerijen, Biezelinghe met zijn oorspronkelijke ligging aan een kreek gekoppeld aan wat nu de Westerschelde is en tot slot Schore wat ontstaan is in een poelgebied wat leek op een schorregebied, vandaar de naamgeving. Daarnaast waren er enkele gehuchten waaronder

Eversdijk, dat nu nog als een gereduceerd dorp, een groene oase, in het landschap ligt.

Ook zijn er een aantal bedrijfslocaties in de gemeente, waarvan Smokkelhoek de grootste is met zijn ligging nabij de A58 en de Choorhoek bij Wemeldinge, dat deels in de voormalige loop van het kanaal door Zuid-Beveland ligt. Daarnaast is direct achter de Westerscheldedijk, in de enige nieuwlandpolder van de gemeente, in samenhang met een windpark een glastuinbouwlocatie ontwikkeld.

Aan de Oosterscheldekust in en om Wemeldinge vinden we verblijfsrecreatie, zowel op en rond het voormalige sluiscomplex als in de zone van de zogenoemde 'inlagen' achter de dijk. Een specifieke doelgroep zijn de duikers, die jaarrond komen genieten van het prachtige onderwaterleven in het heldere Oosterscheldewater.

In deze aangevulde uitsnede van de Visscher Roman kaart (l) is goed te zien hoe veel bossen en beplantingen er rond 1650 aanwezig waren. de (productie)bossen en parken hoorden bij de kloosters en kastelen, zoals bijvoorbeeld het kasteel van Bruëlis dat is afgebeeld op de prent uit 1660 door Claes Jansz Visscher (r).

Het kanaal door Zuid-Beveland tijdens de werkzaamheden in 1989, met de Postweg en postbrug midden in het beeld, en de sluis en het dorp Wemeldinge bovenaan. Bron; beeldbank Rijkswaterstaat / Bart van Eyck.

Beeldbepalende infrastructuur op een luchtfoto uit 2005: de snelweg A58, het spoor, het kanaal met de Vlaketunnel, hoogspanningstracé. Bron; beeldbank Rijkswaterstaat / Joop van Houdt.

Ontsluiting

Het eilandenrijk Zeeland was lange tijd alleen te bereiken over water. Ook voor Zuid-Beveland was dit lang het geval, de veerdienst Yerseke - Gorishoek was de hoofdverbinding met het vasteland, als onderdeel van de zogenoemde 'postroute'. Deze route is ook nu nog als een rechte lijn in het landschap aanwezig tussen Yerseke en Kapelle. Een tweede opvallend kaarsrecht tracé is een deel van de Wemeldingse Zandweg tussen Kapelle en Wemeldinge.

Zuid-Beveland was het eerste eiland dat fysiek verbonden werd met het 'vasteland', door de aanleg van de spoorlijn. Dit heeft een groot effect gehad op dit deel van Zeeland. Door de dammen in het Kreekrak en het Sloe werd de vaarroute van de Rijn naar Antwerpen ineens een stuk langer, er werd besloten een kanaal te graven. In 1866 werd het kanaal door Zuid-Beveland geopend. In de jaren '90 werd het kanaal (ondanks het concurrerende Schelde-Rijnkanaal uit 1975) geschikt gemaakt voor grotere schepen, waarbij de sluis bij Wemeldinge uit gebruik werd genomen en bij Hansweert een volledig nieuwe, veel grotere sluis werd aangelegd. Hierdoor werden de kanaaldijken ook onderdeel van de primaire zeewering, en moesten flink vergroot worden. Het kanaal heeft een sterke barrièrewerking in het landschap, maar voegt ook de beleving van de scheepvaart en de verbinding van Ooster- en Westerschelde aan dit landschap toe.

Een route die min of meer de loop van het spoor volgt ontwikkelde zich tot de huidige snelweg A58 (gereed in de jaren '70). Samen met de hoogspanningsleidingen die een vergelijkbare oost-west oriëntatie hebben, is de impact van de infrastructuur op het landschapsbeeld in het zuidelijke deel van de gemeente behoorlijk groot.

De spoorbrug en brug van de Postweg over het kanaal en de Vlaketunnel voor de snelweg onder het kanaal door, zijn markante punten voor de vele reizigers die Zeeland in- en uitgaan over de betreffende routes.

Fiets- & wandelroutes

Het landelijk gebied van Kapelle kent reeds een aantal fiets- en wandelroutes. Vooral op de kreekruggen te midden van een kleinschalig landschap wordt dit recreatieve routenetwerk goed gebruikt door inwoners en bezoekers. Er liggen kansen om dit routenetwerk verder uit te breiden.

Kapelle omstreeks 1650 (Nicolaes Visscher)

Gemeente Kapelle 1915. Bron: Topotijdreis

Gemeente Kapelle 2019

Gemeente Kapelle 1962. Bron: Topotijdreis

Gemeente Kapelle 2015. Bron: Topotijdreis

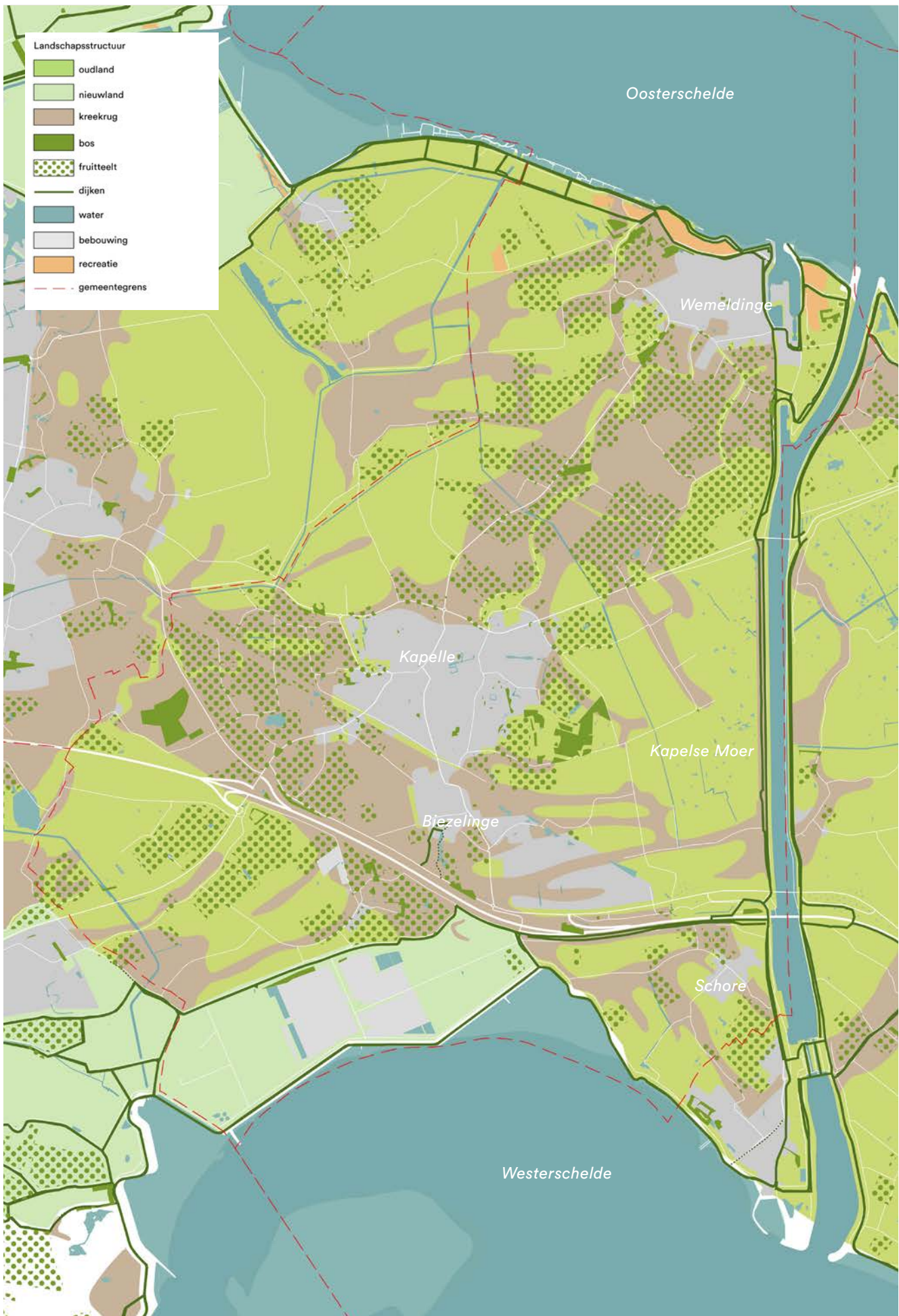
Kaartvergelijking

Op deze kaartreeks zijn alle hiervoor omschreven factoren te herkennen. Zichtbaar zijn:

- De Ooster- en Westerschelde met hun dijken en de inlagen aan de noordzijde langs de Oosterschelde;
- de kleinschalige, onregelmatige verkaveling van het oudland en de rationele rechtlijnigheid van het nieuwendland, die door de tijd heen steeds meer op elkaar gaan lijken;
- het verschil tussen de open poelgebieden met grasland en de verdichte kreekruggen met de vele boomgaarden en akkerbouw, dat door de tijd heen steeds minder goed leesbaar wordt;
- de vier kernen die langzaam groeien in de tijd, waarbij Kapelle en Biezelinghe aan elkaar vastgroeien tot een gewaardeerde, groene woonkern, goed ontsloten aan de snelweg en spoorlijn;
- het kanaal als een technische, rechte lijn door het landschap, met telkens grotere sluiscomplexen, tot de meest recente aanpassingsronde in de jaren '90;
- de ontwikkeling van verblijfsrecreatie aan de Oosterscheldekust;
- de ontwikkeling van bedrijventerreinen rond de snelweg en de haven van Wemeldinge;
- de ontwikkeling van glastuinbouw en windenergie in de Willem Anna polder.

De boomgaarden sluiten direct aan op de kernen van Kapelle, en vormen dan ook een wezenlijk onderdeel van de landschapsbeleving van de bewoners

Landschapsstructuurkaart Kapelle

Afwisselend agrarisch landschap bij Wemeldinge

Kenmerkende fruitteelt rondom de kernen van Kapelle

De Westerschelde is de meest dynamische zee-arm die we in Nederland hebben, met zeer hoge natuurwaarden en een geheel eigen uitstraling

Enkele bossen zijn welkomme natuur- en uitloopgebieden (hier het Bos van de Toekomst/Abbekinderbos)

2.2 LANDSCHAPSSTRUCTUUR

De hiervoor omschreven ontstaansgeschiedenis van het landschap van Kapelle en de menselijke occupatie, leiden samen tot de landschapsstructuur zoals is weergegeven op de pagina hiernaast.

De thema's natuur en groen zijn voor deze visie extra relevant. Deze worden daarom elk in een eigen paragraaf behandeld.

Landschapselementen

Enkele karakteristieke landschapselementen die veel terug te vinden zijn in het landelijk gebied van Kapelle zijn:

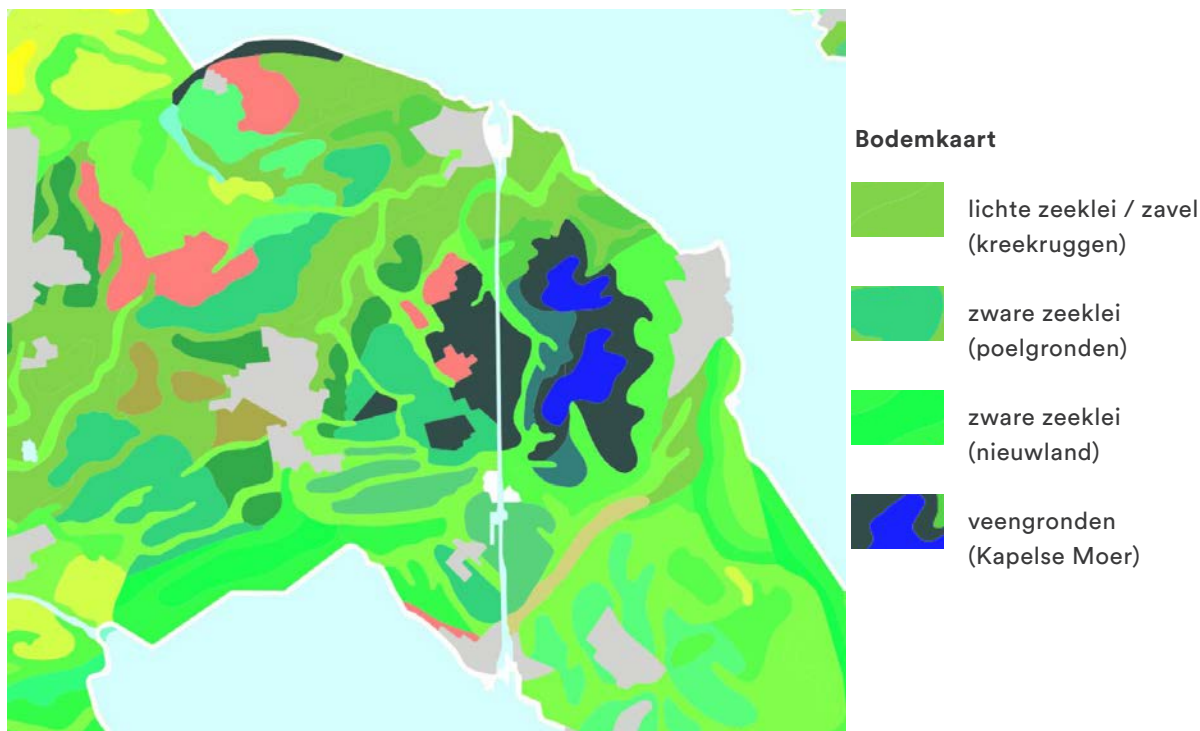
- **Dijk- en wegbeplantingen:** Wegbegeleidende beplantingen zijn met name te vinden op de kreekruigen op de historische routes tussen de kernen. In mindere mate zijn er dijkbeplantingen te vinden in Kapelle, dit omdat het overgrote deel uit oudland bestaat en dit weinig dijken kent.

- **Boomgaarden met (elzen)singels en hagen:** De brede kreekruigen rondom Kapelle zijn uitermate geschikt voor de fruitteelt en daarom een bepalend landschapselement. Ook de vele windsingels die uit verschillende soorten bestaan, horen bij dit karakteristieke beeld en kennen bovendien hoge ecologische waarden.
- **Kleine bospercelen:** Verspreid gelegen zijn er binnen de gemeente enkele kleinere bossen te vinden. Ze liggen op de kreekruigen en behoordten van oorsprong tot een landgoed of klooster.
- **Kreken/watergangen:** Bij het kleinschalige landschap van het oudland horen oude kreekstructuren die bestaan uit kronkelige watergangen begeleid door rietkragen. Ze bevatten specifieke natuurwaarden.

Enkele beelden van de meest kenmerkende structuren zijn hierboven te vinden.

Een van de meest karakteristieke natuurgebieden van
Kapelle is de Kapelse Moer

2.3 BODEM ALS BASIS

De bodem vormt de basis, ook voor wat betreft de kansen voor natuur- en biodiversiteit. Voorgaande landschapstypen zijn grotendeels gebaseerd op de ondergrondse condities: bodem en waterhuishouding. Hieronder volgt een korte beschrijving van de voornaamste bodemtypes binnen de gemeente Kapelle.

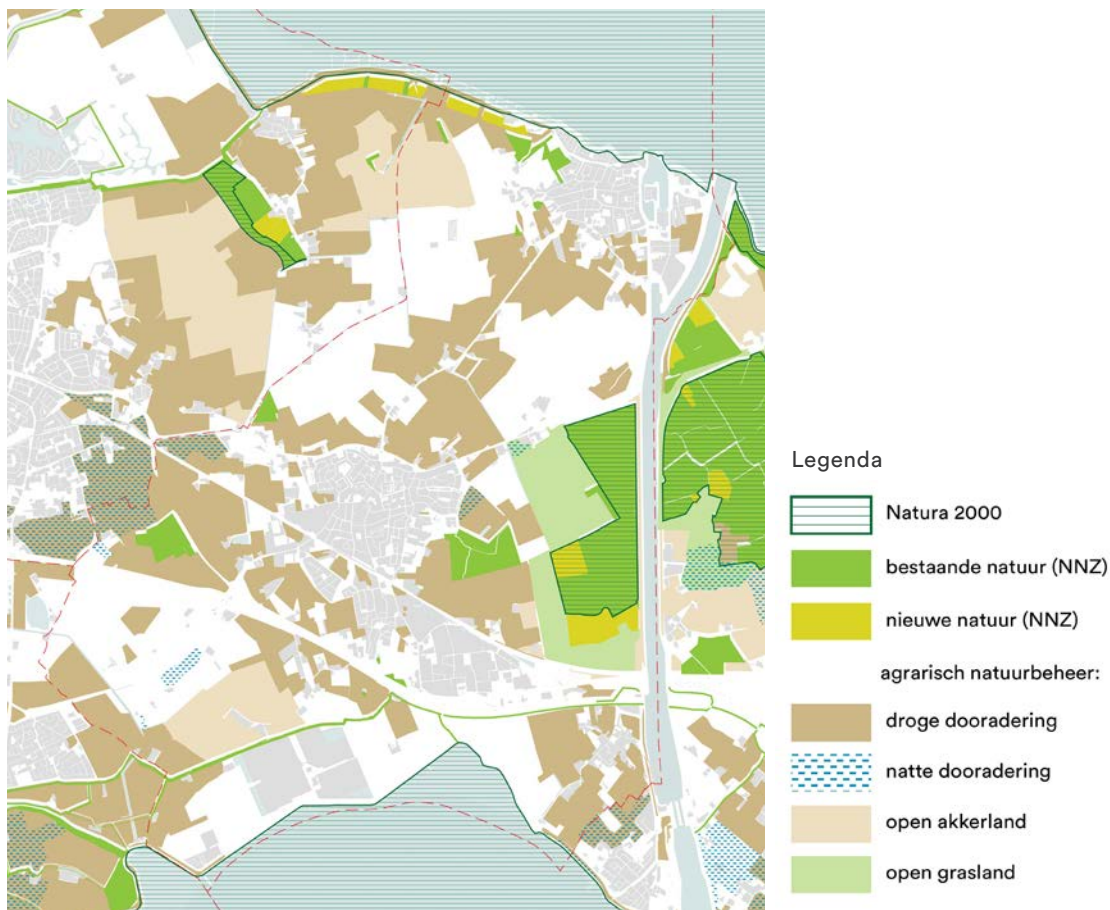
Bijna heel Zeeland is onderdeel van het Zuidwestelijk zeekleigebied. Dit houdt in dat er aan het oppervlak mariene afzettingen (door de zee afgezet) voorkomen. Ook in Kapelle is dit het geval. Het oudland van Kapelle bestaat uit meer zandige kreekruggen die beter te ontwateren zijn. Hierop vond je van oorsprong dan ook bewoning en wegen. Tussen de kreekruggen liggen enkele kleinschalige poelgebieden. Deze bestaan uit de zwaardere, meer compacte kleigronden die vaak lang nat blijven. Deze afwisseling in bodemcondities tussen droog en nat biedt kansen voor variatie in natuurontwikkeling.

In het nieuwland is de bodem veel gelijkmatiger en bestaat voornamelijk uit zware zeekleigronden die goed ontwaterd zijn. Bij natuurontwikkeling zal deze ook minder divers zijn dan bij natuurontwikkeling op het oudland.

Uniek voor Zeeland (en ver daarbuiten) zijn de veenrestanten die nog op relatief uitgebreide schaal terug te vinden zijn in de Kapelse en Yerseke Moer. Dit veen bevat van oudsher veel zout wat ooit gewonnen werd tijdens een proces wat “moertering” heet. Dit proces heeft een landschap achtergelaten wat zich kenmerkt door een “hollebollig” weidelandschap. Dit zoute en natte karakter samen met het kleinschalige reliëf zorgt voor de hoge natuurwaarde in dit gebied. Het trekt veel bijzondere weidevogelsoorten aan.

Groenstructuur

Themakaart 'natuur'

2.4 NATUUR- EN GROENSTRUCTUUR

De natuur en de groengebieden zijn de plekken binnen het landschap én de kernen, waar de grootste kansen liggen voor biodiversiteit.

Op schaal van het landschap hebben we het dan over:

- Ooster- en Westerschelde en de oevers;
- natuur op land;
- percelen met agrarisch natuurbeheer;
- bossen en parken.

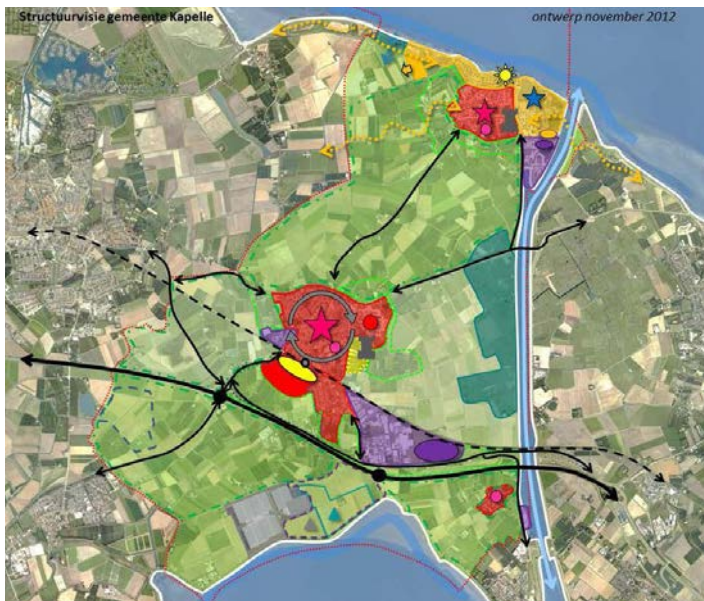
En op schaal van de kernen over:

- De historische kerkingen;
- buurtgroentjes en parken;
- speelplaatsen;
- wegbeplantingen;
- straatprofielen;
- private tuinen en percelen.

Ook in de 'bebouwde omgeving' zijn diverse mogelijkheden om biodiversiteitswinst te realiseren. Denk hierbij zowel aan groene daken als rust- en nestvoorzieningen voor vogels en vleermuizen en andere kleine zoogdieren.

Natuurwaarden onder druk

Kapelle is omringd door een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. Naast de waternatuur van Ooster- en Westerschelde heeft ook de zilte veenweidenatuur van de Kapelse en Yerseke Moer internationaal gezien voorname natuurwaarden. Deze natte natuur staat echter sterk onder druk. Allereerst door de stikstofdepositie op de natuur die hier kwetsbaar voor is. Maar daarnaast dragen ook verdroging, versnippering en vermessing bij aan een afname van de biodiversiteit. Dit geldt overigens voor het gehele landelijke gebied. Ook komen er steeds vaker invasieve exoten voor die lokale soorten die al onder druk staan verder verdringen.

Kaartbeeld van de structuurvisie Kapelle (2012)

2.5 LANDSCHAP EN NATUUR IN GEMEENTELIJK BELEID

Het huidige beleid van de gemeente Kapelle is in het kader van deze visie gescreend om te zien welke punten met betrekking tot landschap en natuur reeds zijn vastgelegd. Deze visie sluit hierdoor aan op het huidige beleid en kent een verdiepingsslag van hetgeen er al vastligt.

Structuurvisie Kapelle (2012)

Op het gebied van landschap ligt het meeste vastgelegd in de structuurvisie Kapelle. Daarin wordt de gemeente Kapelle beschreven met een aantrekkelijke middenpositie:

- Tussen Westerschelde en Oosterschelde;
- tussen steden, kust en achterland;
- en prettig dorps: niet te groot en niet te klein.

De kwaliteit van de leefomgeving wordt hoog gewaardeerd waarin nabijheid van de fraaie landelijke omgeving nadrukkelijk benoemd wordt.

De vitaliteit van de gemeente wordt bepaald door de levendigheid van de recreatie in en rondom Wemeldinge, en natuurlijk de florerende fruitteelt op de brede kreekruigen rondom Kapelle.

De ambitie is om te blijven investeren in het woon- en leefklimaat van de kernen. Een uitbreiding van kernen dient gepaard te gaan met een goede landschappelijke inpassing. Daarnaast wordt uitbreiding van recreatie mogelijk geacht, mits dit op hoogwaardige en duurzame wijze plaatsvindt. Voor het agrarisch gebied staat de ontwikkeling van de grondgebonden landbouw voorop, in combinatie met behoud en versterking van de landschapswaarden. Het afwisselende en authentieke karakter wat hoort bij de fruitteelt worden daarbij

hoog gewaardeerd. Uitbreiding van bestaande bedrijven is mogelijk, mits zorg wordt gedragen voor landschapsontwikkeling.

Landgoedwonen wordt enkel toegestaan op bestaande erven/bouwwakken en heeft een oppervlakte van minimaal 1,5ha bos of natuur, waarvan minimaal 80% openbaar toegankelijk is.

De Kapelse kernen worden gekenmerkt door karakteristieke kernrandzones en bieden een mooie overgang van kern naar buitengebied. In die zin zijn ze waardevol voor het woon- en leefklimaat.

Strategisch Kompas Kapelle (2019)

Het Strategisch Kompas benadrukt het belang van duurzaamheid en wil er vaart mee maken. Het onderwerp natuur en landschap komt hier echter niet tot nauwelijks aan bod. Dat wordt ondervangen door deze visie die onderdeel is van de Duurzaamheidsagenda Kapelle. Wel wordt het groene leefklimaat van Kapelle als kwaliteit benadrukt. *‘Je kunt er door het groen fijn buiten spelen, fietsen, wandelen en genieten van de rust.’* Daarnaast wordt het belang van burgerparticipatie benadrukt in de totstandkoming van plannen.

Overige relevante beleidsstukken

Overige relevante beleidsstukken waar deze visie raakvlakken mee heeft zijn met name:

- Dorpsvisie Schore
- de Zeeuwse Bijenstrategie
- de Zeeuwse Bosvisie
- Bestemmingsplan Buitengebied
- Groenstructuurplannen (1990)
- Masterplan Wemeldinge
- Smokkelhoek: Kwaliteitsimpuls / onderzoek uitbreiding biodiversiteit
- Nature Smart Cities interreg 2 Seas
- Klimaatstresstest

2.6 CONCLUSIES LANDSCHAPSANALYSE:

wat zijn de aanknopingspunten voor deze visie?

- Er liggen kansen voor het versterken van het **oudlandkarakter**: vergroten kleinschaligheid van de **brede kreekkruggen**;
- daarnaast ligt er een ecologische en landschappelijke kwaliteit in het open houden en vernatten van het weidelandschap van **de poelgronden** (Kapelse Moer);
- versterken **nabijheid Westerschelde en Oosterschelde**; ontwikkelen zilte natuur van de inlaaggebieden en bloemrijke dijken;
- **de groene, lommerrijke kernen** zijn gelegen op de kreekkruggen, hier liggen kansen om de kleinschalige groenstructuur aan te laten sluiten op het landschap;
- **recreatieve karakter Wemeldinge** - het recreatieve routenetwerk biedt kansen voor uitbreiding en hogere belevingswaarde van het recreatief product wat het landschap ook is.

CONCLUSIES BELEID:

wat zijn de aanknopingspunten voor deze visie?

- Het versterken van **Kapelle's aantrekkelijke middenpositie**;
- het versterken van **de florerende fruitteelt**, onder andere door de aanplant van gevarieerde windsingels rond de boomgaarden;
- de nabijheid en **toegankelijkheid van het landelijk gebied** vergroten vanuit de kernen;
- de kernrandzones zijn daarbij waardevol omdat ze zorg dragen voor een mooie **overgang van kern naar buitengebied**;
- groene kernen zijn van groot belang voor de **leefbaarheid** ervan;
- het groene leefklimaat is een grote kwaliteit, je kunt door het het groen fijn buiten spelen, fietsen, wandelen en genieten van de rust;
- **uitbreiding recreatie** mogelijk mits goede landschappelijke inpassing;
- ontwikkeling **grondgebonden landbouw** mogelijk met behoud en versterking van de landschapswaarden;
- het belang van **burgerparticipatie**: we doen het samen!;
- de ambitie is om Zeeland de meest **bijvriendelijke provincie** van Nederland te maken (de Zeeuwse Bijenstrategie);
- er ligt een opgave voor het **aanplanten van bos en houtige landschapselementen** waar de biodiversiteit en landschapswaarden bij gebaat zijn (de Zeeuwse Bosvisie).

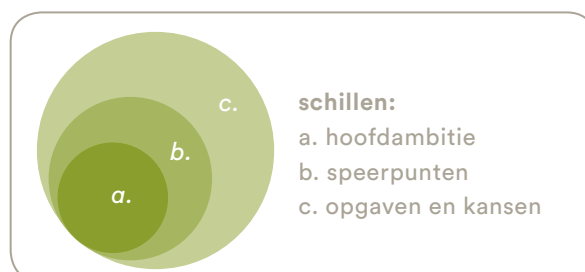
3. Visie op natuur & biodiversiteit

3. Visie op natuur & biodiversiteit

3.1 OPBOUW VAN DE VISIE

Om de visie op natuur en biodiversiteit overzichtelijk en leesbaar te maken is deze opgebouwd uit een hoofdambitie met daar omheen een aantal schillen. Elk van deze schillen hanteert een eigen abstractieniveau.

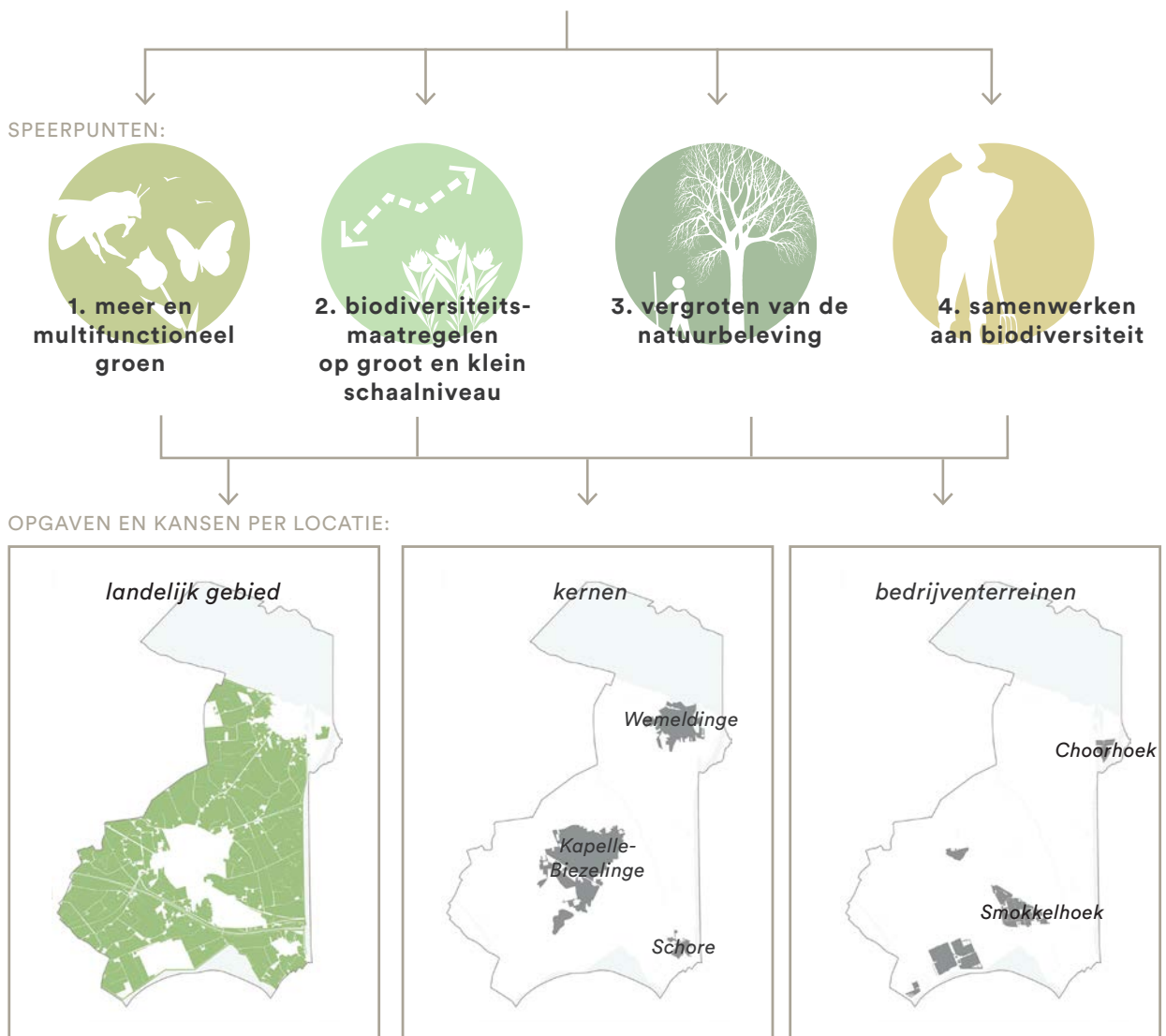
Allereerst wordt de hoofdambitie van deze visie natuur en biodiversiteit geduid voor de gemeente Kapelle. In een eerste schil rondom de kern volgen de speerpunten zoals bijvoorbeeld 'meer en multifunctioneel groen' of 'een betere natuurbeleving'. Ze geven aan op welke thema's de visie zich met name richt. Vervolgens worden deze speerpunten uitgewerkt in een overzicht van opgaven en kansen in de daaropvolgende schil. Deze concrete opgaven en kansen zijn locatiespecifiek in het landelijk gebied, de kernen en op bedrijventerreinen.

Opbouw van de visie in 'schillen'

HOOFDAMBITIE:

“Het verhogen van de natuurwaarden en verbeteren van de lokale biodiversiteit in de gemeente Kapelle door het versterken van de relatie tussen het landelijk gebied en de kernen en een algehele vergroening van de kernen.”

3.2 DE HOOFDAMBITIE

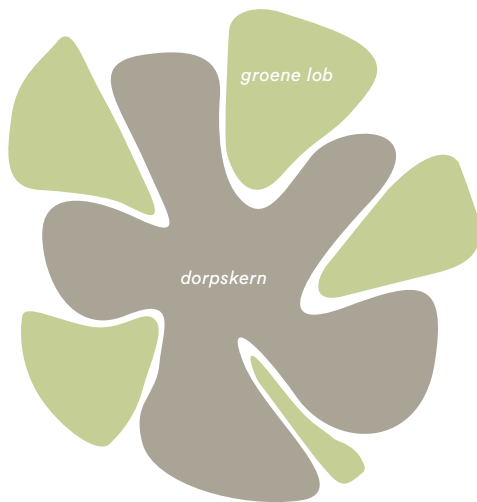
De hoofdambitie van de visie op natuur en biodiversiteit luidt:

“Het verhogen van natuurwaarden en verbeteren van de lokale biodiversiteit in de gemeente Kapelle door het versterken van de relatie tussen het landelijk gebied en de kernen en een algehele vergroening van de kernen.”

Met deze ambitie bouwen we voort op de specifieke karakteristiek van Kapelle: de nabijheid van de kernen tot het landelijk gebied. Deze ligging biedt kansen om de groenstructuur van de kernen beter aan te laten sluiten op die van het buitengebied. Dit biedt vele ‘win-wins’. Zo komt het de leefbaarheid van de kernen ten goede: een ommetje vanuit de kernen in een meer toegankelijk buitengebied is een groot goed. Daarnaast bieden aaneengesloten groenstructuren hogere ecologische waarden doordat soorten zich makkelijker kunnen bewegen.

Hoe pakken we dit aan?

De maatregelen voor natuur en biodiversiteit zijn divers. Sommige vragen een structurele ingreep in de groenstructuur of de kernen, andere zijn makkelijker te realiseren omdat ze meer puntsgewijs als quick win te realiseren zijn. Echter alle maatregelen, groot én klein, zijn van belang bij de totstandkoming van een versterkte biodiversiteit.

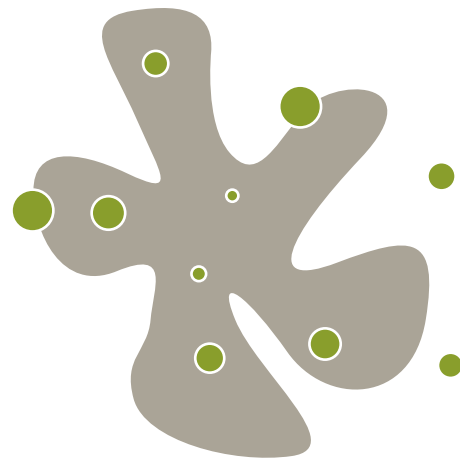
Principe structurele maatregelen

1. structurele maatregelen

De kernen van de gemeente Kapelle kennen op veel plekken al een fraaie overgang naar het landschap. Om dit structureel te verbeteren, kunnen op de lange termijn zogenaamde groene lobben ontwikkeld worden. Zo ontstaat een meer samenhangende groenstructuur voor de kernen, zodat:

- de kernen blijven ademen met mogelijkheden voor andere functies als klimaatadaptatie;
- kernen hun groene, landelijke karakter behouden;
- er betere migratiemogelijkheden voor plant en dier ontstaan.

Deze structurele maatregelen zullen in de vervolgfase verder worden uitgewerkt in groenstructuurplannen per kern. Hierin wordt naast kwaliteitsverbetering van het openbaar groen tegelijkertijd gestreefd naar een verhoogde natuurwaarde.

Principe puntsgewijze maatregelen

2. puntsgewijze maatregelen

Daarnaast zijn er op het gebied van natuur en biodiversiteit ook veel kleinere, meer puntsgewijze ingrepen te bedenken. Hier is vaak al op korte termijn winst te behalen voor natuurwaarden in of nabij de kernen. Hierbij kun je denken aan:

- vervanging van uitheemse soorten door inheemse beplanting;
- pleksgewijze vergroening door bijvoorbeeld parkeervakken te vergroenen of aanleg van gevelgroen.

Samen met de structurele maatregelen worden deze verder uitgewerkt in de opgaven en kansen per locatie.

3.3. SPEERPUNTEN

De speerpunten zijn de vier belangrijkste thema's waar de visie natuur en biodiversiteit zich met name op richt. De opgaven en kansen omschreven op de volgende pagina's bouwen verder op deze speerpunten.

We stellen ons hierbij de vraag: Wat betekenen verbeterde natuurwaarden en versterking van de lokale biodiversiteit in de situatie van de gemeente Kapelle?

1. meer en multi-functioneel groen

De gemeente Kapelle streeft naar een aantrekkelijke woonomgeving. Meer groen speelt daarin een belangrijke rol. Daarnaast willen we goed nadenken over welke functies dit groen kan dienen. Denk bijvoorbeeld aan tijdelijke waterberging of bijvriendelijke beplanting. Voor Kapelle speelt ook een optimalisatie gericht op de bestuiving van de fruitboomgaarden door in een structureel aanbod van nectar en stuifmeel te voorzien, ook in de kernen.

Concreet betekent dit:

- 10% meer groen in onze kernen;
- er zijn altijd minimaal 3 functies gekoppeld aan het groen in onze kernen;
- relevante functies (*ook wel ecosysteemdiensten genoemd*) hiervoor zijn onder andere:
 - leefgebied voor soorten
 - bestuiving
 - plaagbestrijding
 - koolstofvastlegging
 - stikstofafvang/buffer
 - verrijken van het bodemleven
 - houtproductie
 - recreatieve beleving en gebruik
 - natuurbeleving
 - cultuurhistorie beleefbaar maken
 - landschappelijke inpassing
 - (tijdelijke) waterberging
 - zoet water voorziening
 - tegengaan van hittestress
 - ...

2. biodiversiteitsmaatregelen op groot en klein schaalniveau

Maatregelen die een positieve bijdrage leveren aan de natuur en biodiversiteit spelen op verschillende schaalniveaus. Op het niveau van het landschap willen we onze aanwezige natuurgebieden versterken, zoals de Kapelse Moer en de Oosterschelde. Op een kleiner schaalniveau gaan we bijvoorbeeld aan de slag met een andere plantensoorten in ons openbaar groen.

Concreet betekent dit:

- Het versterken van ecologische verbindingzones;
- het opstellen van alternatieve beplantingslijsten voor het openbaar groen;
- volledig natuurvriendelijk beheer van het openbaar groen;
- stimuleren van inheemse soorten, bestrijden van lastige exotische soorten.

3. vergroten van de natuurbeleving

De natuur is overal: in en grenzend aan onze kernen, maar vooral ook in het landelijk gebied. Maar soms is deze minder toegankelijk en dat willen we verbeteren! Wel dient de natuur hier voldoende draagkracht voor te hebben en aanwezige natuurwaarden niet te schaden. Natuurbeleving moet er zijn voor jong en oud. Waar ouderen kunnen genieten van bloeiende beplanting, zien wij kansen om kinderen spelend te laten leren van de natuur.

Concreet betekent dit:

- De belangrijkste natuurparels (Oosterschelde, Kapelse Moer en Westerschelde) beter beleefbaar maken;
- toegankelijkheid van het landelijk gebied vanuit de kernen verder vergroten door uitbreiding van het wandelrouten netwerk gekoppeld aan biodiversiteitsmaatregelen;
- cultuurhistorische plekken meer beleefbaar maken met behulp van biodiversiteitsmaatregelen.

4. samen werken aan biodiversiteit

U kunt zélf ook bijdragen! De gemeente Kapelle geeft graag het goede voorbeeld door onze kernen te vergroenen. Daarnaast denken we na over hoe u als inwoner of ondernemer van de gemeente ook zelf mee kunt helpen. Een meer natuurvriendelijke inrichting van onze tuinen kan al een groot verschil maken.

Concreet betekent dit:

- In kritische delen van onze kernen vergroening van tuinen stimuleren ten behoeve van de biodiversiteit;
- het stimuleren van ondernemers om te investeren in natuur en biodiversiteit;
- hogere ambitie met betrekking tot biodiversiteit bij nieuwe ontwikkelingen (o.a. uitbreiding kernen, bedrijventerreinen, recreatieparken).

3.4 OPGAVEN EN KANSEN

In deze paragraaf volgt een uitgebreid overzicht van de opgaven en kansen met betrekking tot natuur en biodiversiteit. Het zijn concretere maatregelen die de gemeente zelf kan treffen of kansen waarin zij derden kan stimuleren tot actie over te gaan en zich in te zetten voor de biodiversiteit.

De opgaven en kansen zijn onderverdeeld in:

- het landelijk gebied;
- de kernen;
- en bedrijventerreinen.

Natuur & biodiversiteit in het landelijk gebied

opgaven en kansen

Het landelijk gebied van de gemeente Kapelle bestaat vooral uit zogenaamde kreekruigten en poelgebieden. We zorgen ervoor dat de maatregelen op het gebied van biodiversiteit passen bij dit karakter. Op deze manier 'helpen' we deze landschappen. Voor de kreekruigten betekent dit het toevoegen van kleinschalige landschapselementen. Voor de poelgebieden juist een open landschap en ontwikkeling van meer kruidenrijk grasland. Onderstaande collage geeft een idee van de mogelijkheden in het landelijk gebied.

*anleg van
akkerranden*

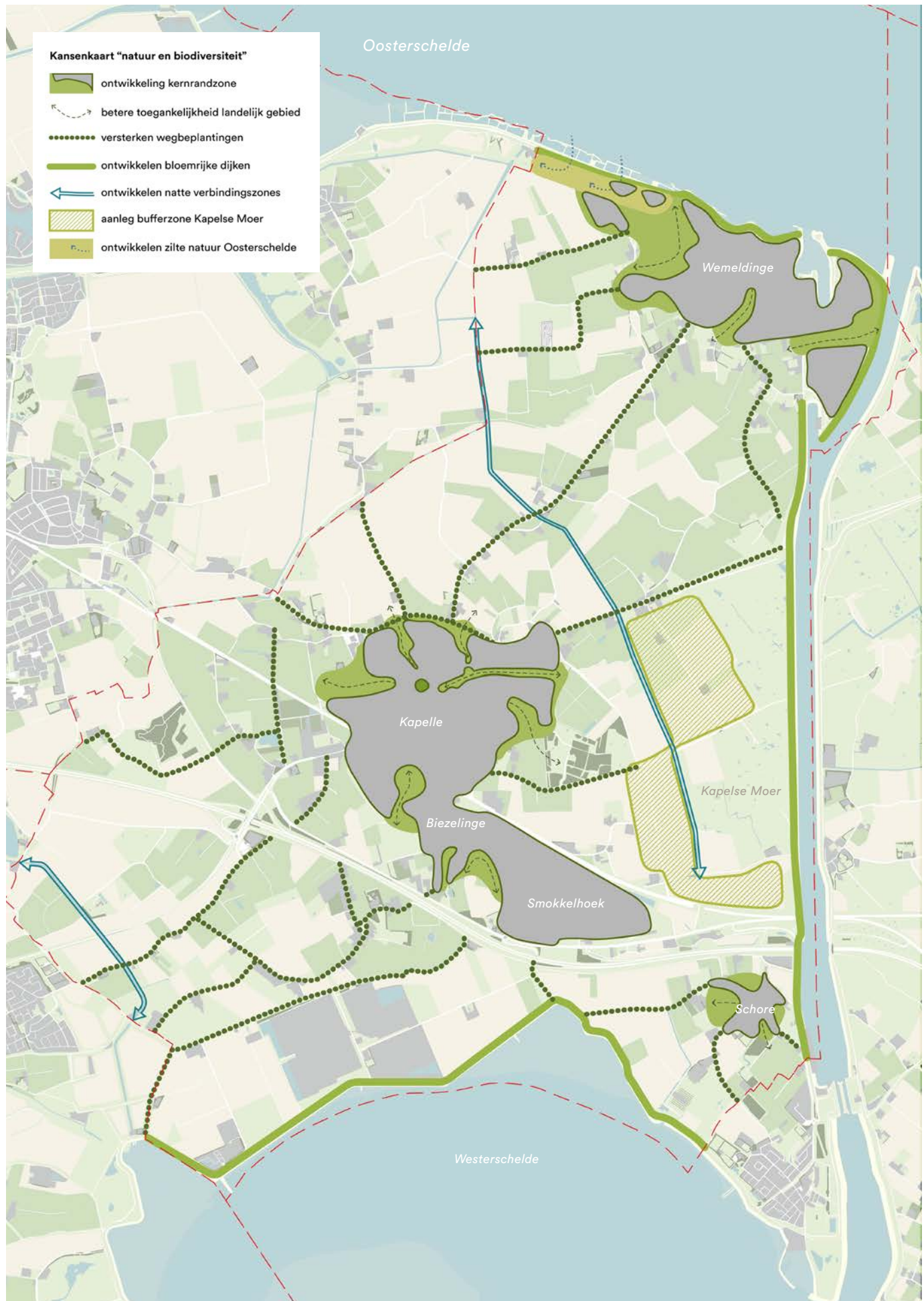

*wegbeplanting met
diversiteit aan bomen*

*kruidenrijke wegbermen
middels aangepast beheer*

*natuurvriendelijker
produceren in de
fruitteelt*

Toegankelijkheid van het landelijk gebied

Er ligt voor de gemeente Kapelle een specifieke opgave om de toegankelijkheid van het landelijk gebied te vergroten. Het is een grote toegevoegde waarde om vanuit de kernen zo het landelijk gebied in te lopen of te fietsen. Het vergroot de natuurbeleving van het kleinschalige landschap van de kreekrug (zie voor de meest kansrijke kernrandzones het kaartbeeld hiernaast).

Bloemrijke wegbermen

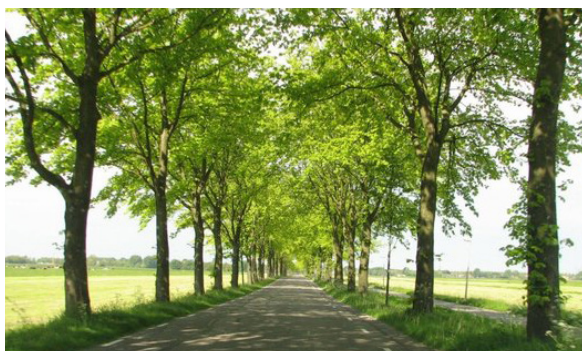
Langs de wegen in het landelijk gebied van de gemeente liggen kansen om meer kruidenrijke wegbermen te ontwikkelen. Door de soortontwikkeling van deze bermbeplanting te sturen op bijen en andere bestuivers ontstaat er een groter voedselaanbod wat bijdraagt aan de natuurlijke bestuiving van de Kapelse fruitteelt. Deze wegbermen vragen een aangepast wegbeheer wat vastgelegd wordt in een beheerplan.

Voorbeeld: bloemrijke berm

Meer en diverse wegbeplantingen

De kreekruggen waren van oudsher voorzien van een rijke weg- en perceelbeplanting van landschappelijke hagen en boombeplanting. Er liggen kansen deze verder te ontwikkelen zodat daarmee het kenmerkende landschapsbeeld van het oudland versterkt wordt. Het kleinschalige landschap is daarbij zeer interessant voor vogels en kleine zoogdieren. Wegbeplanting met meer variatie in soorten maakt ze meer resistent tegen ziekten en plagen en biedt een gevarieerd voedselaanbod.

Voorbeeld: fraai ontwikkelde wegbeplanting

Versterken bestaande natuurgebieden

Kapelle kent een paar voornamelijk natuurgebieden: Kapelse Moer, Oosterschelde en Westerschelde. Voor wat betreft de Kapelse Moer liggen er kansen in de ontwikkeling van een bufferzone rondom het gebied met natuurinclusieve landbouw waarbij hogere beplanting ongewenst is. De Oosterschelde kent een reeks inlagen waar recent nog zilte natuur is ontwikkeld. Er liggen kansen deze nog verder te ontwikkelen tot een meer robuuste zone.

Beeld: Kapelse Moer, een waardevol natuurgebied binnen de gemeente

Aanleg ecologische verbindingzones

Binnen de gemeente liggen er kansen voor de aanleg van enkele (droge en natte) ecologische verbindingen. Waar mogelijk worden deze verbindingen voorzien van een struinp pad voor recreanten. De gemeente stimuleert deze ontwikkeling en levert waar mogelijk een bijdrage.

Aanleg kleinschalige landschapselementen

Verdichting van de kreekruggen middels het actief stimuleren van de aanleg van kleinschalige landschapselementen op de kreekruggen. De gemeente kan hierbij grondeigenaren actief stimuleren door het aanbieden van aanvullende financiering.

Beeld: een kleinschalig heggenlandschap

Bloemrijke dijken

Langs de Oosterschelde, Westerschelde en het kanaal kent de gemeente een flink aandeel dijken. Hier ligt een kans deze door gefaseerd maaibeheer om te vormen tot bloemrijke dijken zodat ook de dijken bijdragen aan de voedselvoorziening van bijen en andere insecten. De dijken met de hoogste natuurwaarden dienen te worden ontzien door recreatief gebruik.

KANS

Stimuleren natuurinclusieve landbouw

De gemeente heeft een groot aandeel fruittelers en akkerbouwers. Deze spelen een voorname rol in een meer natuurinclusieve landbouw als alternatief door het nu overmatige gebruik van landbouwgif. De gemeente kan hierbij actief bijdragen door ondernemers te stimuleren tot de aanleg van onder andere kruidenrijke akkerranden of kleinschalige landschapselementen.

Daarnaast zijn er specifieke biodiversiteitsmaatregelen die de fruitteeltsector versterken. Hiervoor loopt momenteel het project 'meer natuur voor pittig fruit', waaraan de gemeente nu al deelneemt. Het project streeft naar een groter aandeel natuurlijke bestuiving en plaagdierbestrijding. De rol van wilde bijen dient daarbij niet onderschat te worden. Het vormt een belangrijke stap naar een meer duurzame teelt met minder behoefte aan chemische middelen. Innovatie in de land- en tuinbouw die bijdraagt aan de natuur en biodiversiteit van het landelijk gebied wordt gestimuleerd door de gemeente. Daarbij kan ook worden gedacht aan alternatieve teelten die passen bij het veranderende klimaat (meer droogte- en hittetolerante soorten).

Voorbeeld: aanleg kruidenrijke akkerranden t.b.v. de natuurlijke plaagonderdrukking

Voorbeeld: kruidenrijke stroken in de fruitteelt ter ondersteuning van de natuurlijke bestuiving en plaagbestrijding

Voorbeeld: kleinschalige landschapselement, de Zeeuwse haag

KANS

Meer biodiversere erfbeplantingen

De gemeente stimuleert aanleg van erfbeplanting met meer biodiversiteitswaarden, inclusief overige ingrepen ten gunste van de natuur (zoals rust- en nestgelegenheid). Dit zal worden opgenomen als aanvullende randvoorwaarde met betrekking tot de reeds gestelde eisen van landschappelijke inpassing bij vergunningverlening.

Voorbeeld: boerenerf met zeer natuurlijke inrichting waarbij deze wordt gecombineerd met landschappelijke inpassing

KANS

Biodiversiteit bestaande bossen vergroten

De gemeente stimuleert maatregelen om de aanwezige bossen meer biodivers te maken, zoals de aanleg van mantel- en zoombeplanting. Hier liggen kansen om dit samen te doen met natuurvolgend beheer om de bossen zo ook meer toekomstbestendig te maken. Bossen die hiervoor in aanmerking komen zijn: Jachtse Bos, Kapelse Bos en het dorpsbos Wemeldinge. Aangezien deze bossen in beheer zijn van derden vindt dit plaats in overleg. Afstemming met de provincie Zeeland (Zeeuwse Bosvisie) is hier van belang. Ook bij uitbreiding van bestaande bossen of aanleg van nieuwe bossen liggen er kansen om de biodiversiteit verder te versterken.

Voorbeeld: een rijk ontwikkelde bosrand met mantel- en zoombeplanting

KANS

Biodiversiteit en energielandschappen

Er worden aanvullende maatregelen genomen ten behoeve van de biodiversiteit bij de ontwikkeling van energielandschappen in Kapelle. Denk daarbij aan het actief ontwikkelen van een bloemrijke vegetatie of beplanting die naast een stukje landschappelijke inpassing ook beschutting biedt aan vogels en kleine zoogdieren. Hier ligt een raakvlak met de bouwsteen elektriciteit van de Duurzaamheidsagenda Kapelle.

Voorbeeld: een zonnepark waar ook geïnvesteerd is in het landschap en de lokale biodiversiteit

Natuur als meerwaarde voor recreatie

Vooraf in de omgeving van Wemeldinge is de recreatieve waarde van belang. Hier liggen kansen om samen met investeringen in recreatie ook landschap en natuur te versterken. Een rijk en gevarieerd landschap draagt namelijk bij aan de kwaliteit van het recreatief product van Wemeldinge en de gemeente Kapelle. Aansluiting zoeken bij de Oosterschelde ligt daarbij voor de hand zoals is gedaan rondom de recente uitbreidingen van de Stelhoek. Waar recreatie plaatsvindt op de kreekrug zou juist geïnvesteerd kunnen worden in het kleinschalige landschap. Het vormt daarmee een aantrekkelijk landschap voor wandelaars en fietsers.

Voorbeeld: natuurontwikkeling samen met recreatie

Biodiversiteit en cultuurhistorie koppelen

Meerwaarde creëren door het koppelen van biodiversiteitsmaatregelen aan het “leesbaar maken” van historische plekken. Denk daarbij aan de vele kastelen die van oudsher rondom Kapelle voorkwamen. Een ander voorbeeld is hieronder geschetst waar het kerkhof van het gereduceerde dorp Eversdijk opnieuw beleefbaar is gemaakt middels bloemrijke vegetatie.

Voorbeelduitwerking van het voormalige kerkhof in Eversdijk: een patroon van extensief / intensief gemaaid gras verwijst naar deze historie en vormt tegelijkertijd een meerwaarde voor veel flora en fauna

KANS

*meer bijvriendelijke
inrichting t.b.v. fruitteelt*

*ruimte voor
natuurspelen*

Natuur & biodiversiteit in de kernen

opgaven en kansen

In de kernen koppelen we de biodiversiteitsmaatregelen aan het verder verbeteren van de leefbaarheid. Zo willen we ommetjes vanuit het dorp mogelijk maken, wat bijdraagt aan de natuurbeleving. Ook kunnen dorpsentrees aantrekkelijker gemaakt worden door een meer gevarieerde beplanting toe te passen die bijvoorbeeld ook bijvriendelijk is. De collage hieronder geeft nog enkele andere mogelijkheden weer die horen bij een verhoogde biodiversiteit in de kernen.

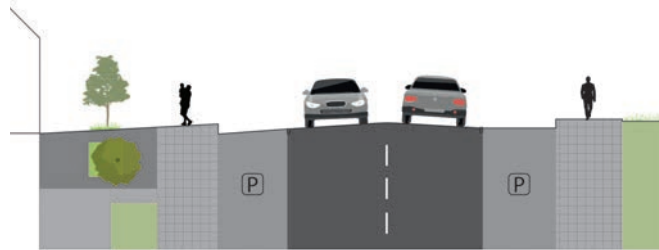
**vergroenen /
aantrekkelijke
dorpsentrees**

**alternatieve soortkeuze
openbaar groen**

OPGAVEN EN KANSEN - KERNEN

Vergroenen van straatprofielen

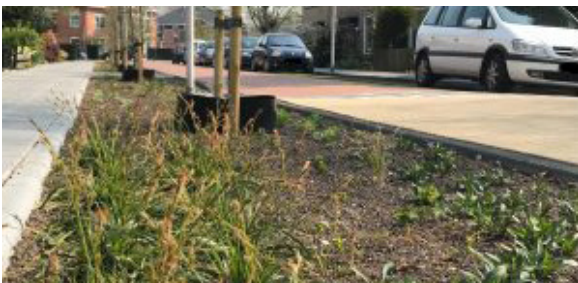
In verschillende wijken kennen straten een overdaad aan verharding. Bij de herinrichting dient het vergroenen van straatprofielen ten gunste van de biodiversiteit een uitgangspunt te zijn. De vergroening kan worden gevonden door slimme shared-space oplossingen, meervoudig ruimtegebruik of toepassing van verticaal (gevel) groen. Hier ligt een raakvlak met de bouwsteen klimaatbestendige leefomgeving van de Duurzaamheidsagenda Kapelle. Het vergroenen van straatprofielen is altijd maatwerk per locatie.

Fictief straatprofiel bestaande situatie met overdaad aan verhardingen en overgedimensioneerd profiel

Fictief straatprofiel gewenste situatie: versmalling van de rijbaan, vergroening van de parkeervakken en vergroening van de aangrenzende voortuinen

Voorbeeld van vergroening van een straatprofiel

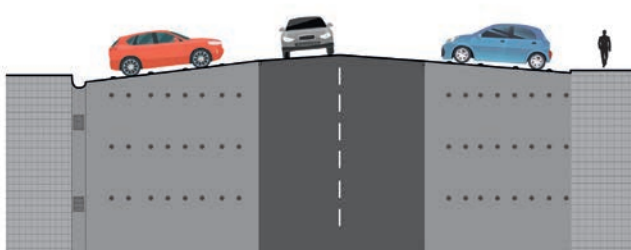
Lokaal hergebruik grondstromen

Voor een klimaatadaptatieve inrichting van de buitenruimte komen forse grondstromen vrij. Dit biedt kansen voor een herontwikkeling in de grotere groenstructuren en aan de randen van de bebouwde kom. Door hier de vrijgekomen grond te hergebruiken kunnen gradiënten aangebracht worden die interessant zijn voor diverse flora en fauna.

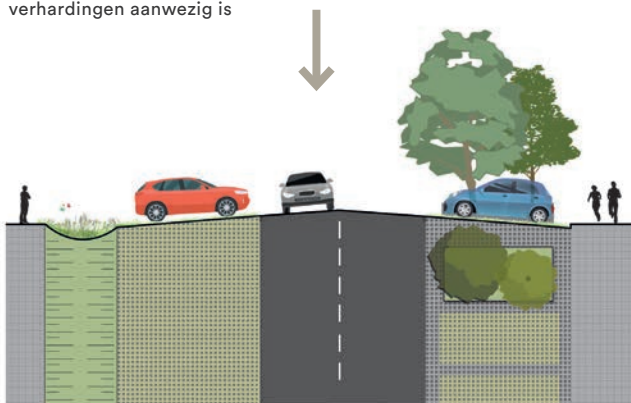
KANS

Vergroenen van parkeerplaatsen

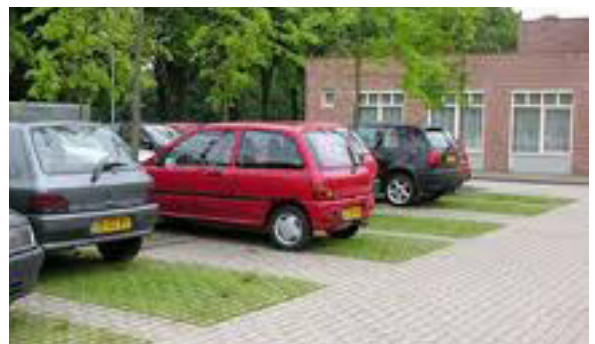
Het vergroenen van parkeerplaatsen dient meerdere belangen. Doordat het water de kans geeft om te infiltreren in de bodem is het vooral een klimaat-adaptieve maatregel. Maar ook de biodiversiteit is erbij gebaat. Het leidt namelijk tot een gezonder bodemleven en draagt op deze manier bij aan betere groeiomstandigheden voor bomen en struiken.

Fictief parkeerplaats/-straat waar een overdaad aan verhardingen aanwezig is

Fictief parkeerplaats/-straat waarin twee mogelijkheden voor vergroening en een meer biodiversiteit wordt voorgesteld

Voorbeeld van vergroening van parkeerplaatsen

Aangepast, natuurvriendelijk beheer

Een natuurvriendelijk beheer wat daarnaast ook kosteneffectief is, vraagt een andere inrichting van de openbare ruimte. Zo dient versnippering van de groenvakken en kleine hoogteverschillen voorkomen te worden zodat beheer (met machines) makkelijk plaats kan vinden. Daarnaast kan er ruimte gereserveerd worden voor de aanleg van takkenrillen om zo het snoeihout ter plekke te verwerken. Dit gebiedt schuil- en nestgelegenheid voor diverse soorten. Daarnaast zoekt de gemeente in het geval van een plaag of ziekte in de beplanting graag eerst altijd naar een natuurvriendelijke bestrijding. Er lopen hiervoor al verschillende pilots. De opgedane ervaringen worden meegenomen in de uitwerking van de groenbeheerplannen.

Voorbeeld van natuurvriendelijk beheer: stomen

Alternatieve beplantingsvormen openbaar groen

Er zijn diverse beplantingsvormen die waarde hebben voor de bestuivende insecten. De bloei van planten begint al vroeg, soms al in de winter, en loopt door tot laat in oktober. Met name in het vroege voorjaar hebben insecten het moeilijk om voldoende nectar en stuifmeel te vinden. Door gericht meer vroegbloeiende gewassen te planten wordt voorzien in deze behoefte.

Naast de voorjaarsstimulans is een rijk aanbod van bloeiende planten een basis voor een gevarieerd insectenbestand. In principe kunnen zowel bloeiende bomen, inheemse struiken en kruidachtige planten van waarde zijn voor de insecten. Andere kansrijke beplantingsvormen zijn:

Bolgewassen

Een 'bollengazon' is gedurende een groot deel van het jaar een strakke groene grasmat. In het voorjaar verandert de grasmat een kleurrijk tapijt van diverse bolgewassen. Dit kan, mits de goede soorten gekozen worden, een flinke voedselbron opleveren voor insecten in het vroege voorjaar, wanneer er verder nog maar weinig planten bloeien. De aanlegkosten zijn relatief hoog, maar de onderhoudskosten zijn niet hoger dan gazon zonder bollen.

Vaste planten

Met name de sterke en rijkbloeiende vaste planten zijn geschikt voor aanplant in het openbaar groen. De keuze van inheemse soorten die ook als voedselbron dienen voor bijen of andere insecten is hierbij van belang.

Daarnaast bepalen de bodemsamenstelling, vochtvoorziening en bezonning welke soorten geschikt zijn voor de kernen van de gemeente Kapelle. Hier is vakkennis voor vereist, die bij de gemeente aanwezig is. Het beheer van de vakken is intensiever dan bollengazons, vandaar dat de toepassing wordt beperkt tot belangrijke openbare plekken in het dorp.

Kruidenrijk grasland

Kruidenrijk grasland zijn extensief onderhouden grasvelden, die eventueel extra worden ingezaaid met lokaal kruidenmengsel. Door deze maatregelen wordt de groei van bloeiende kruiden bevorderd ten opzichte van de grasgroei. Dit beplantingstype is het meest geschikt voor de dorpsranden, op de overgang met het landelijk gebied of op dijken. Naast milieuwinst door minder maaien profiteert hier ook de natuur van!

Een voorbeeld van een 'bollengazon'

Enkele voorbeelden van geschikte vaste planten voor het openbaar groen

Enkele voorbeelden van bloemweides

Drachtbomen

Het aanplanten van bomen die voedsel voor bijen leveren, de zogenaamde drachtbomen, leveren ook een belangrijke bijdrage. Een paar zeer goede soorten zijn, de wilg, esdoorn, paardenkastanje, lijsterbes, meidoorn, sleedoorn, hoogstamfruitbomen, inheemse rozen en de linde. Deze bomen leveren veel stuifmeel en nectar die bijen voor hun bestaan nodig hebben. Deze beplantingsvormen zijn relatief eenvoudig aan te brengen binnen de huidige eigendommen van de gemeente en leveren een fraai resultaat voor zowel het dorpsbeeld als een flink oppervlak aan nectar en stuifmeel. Daarnaast dragen bes- en nootdragende bomen en struiken bij aan voldoende voedsel voor vogels en kleine zoogdieren.

Een geslaagd beeld is mede afhankelijk van de mate waarin rekening wordt gehouden met lokale groeiomstandigheden. Hier is in de loop van tijd al ervaring mee opgebouwd. Deze lessen worden meegenomen en verder uitgewerkt in aangepaste soortlijsten voor het openbaar groen die meer bij- en insectvriendelijk zijn.

Aantrekkelijke, groene dorpsentrees

De meest voorname dorpsentrees kunnen worden gemarkeerd met bloeiende beplanting. In gras kan een bollenmengsel voor (wilde) bijen en andere bestuivers uitermate geschikt zijn. Dit levert ook een belangrijke bijdrage aan de seizoensbeleving. Soort- en locatiekeuze wordt nader bepaald in de groenstructuurplannen per kern en kan in overleg met bewoners.

Ommetjes vanuit het dorp faciliteren

Met de ligging van de kernen op de kreekruggen sluit een kleinschalig landschap op de kernen. Dit biedt uitstekende aanleidingen om dit landschap meer toegankelijk te maken en waar mogelijk ommetjes in de dorpsrand te faciliteren. Dit kan dan gepaard gaan met maatregelen ten behoeve van de biodiversiteit, zoals het ontwikkelen van bloemrijke bermen of aanplant van drachtbomen.

Enkele voorbeelden van drachtbomen

KANS

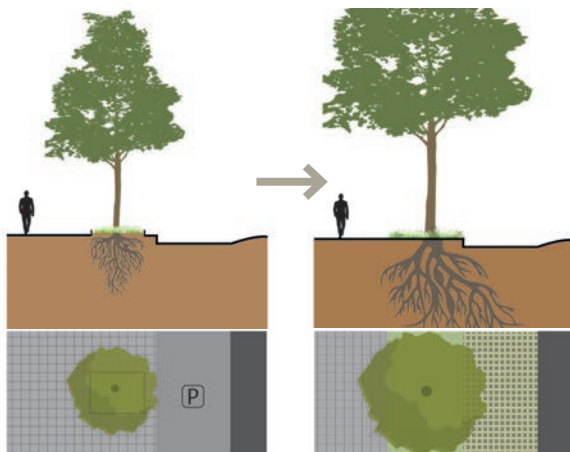
Voorbeeld: markering dorpsentree met een bollenmengsel

Voorbeeld: ommetje vanuit het dorp langs een bloemrijk grasland

Ambitieuze bij (nieuwbouw)locaties

In het geval van nieuwbouw of herstructurering wil de gemeente Kapelle een hogere ambitie stellen op het gebied van natuur en biodiversiteit. Dit geldt zowel voor de aanleg van de buitenruimte met meer ruimte voor divers groen en geschikte groeiomstandigheden. Daarnaast kunnen er eisen worden gesteld aan de bebouwde omgeving waarbij gedacht kan worden aan nestgelegenheden in de gevels of toepassing van groene daken.

Principeprofiel: geef beplanting betere groeiomstandigheden mee vanaf het begin, dit bevordert de ontwikkeling van de beplanting waardoor de ecologische meerwaarde ook hoger is

Tijdelijke maatregelen op braakliggende kavels

Voordat het tot nieuwe ontwikkelingen komt, liggen reeds aangekochte percelen soms lange tijd te wachten tot de uitvoering van start gaat. Hier ligt een uitgelezen kans deze kavels een tijdelijke invulling te geven, in dit geval ten behoeve van de biodiversiteit. Zo kunnen percelen ingezaaid worden met kruidenrijk grasland of bijvoorbeeld met groenbemesters zoals witte klaver die ook interessant zijn als voedselbron voor bijen en daarnaast dienen als bodemverbeteraar. Kijk daarbij goed wat het uitgangspunt is: zijn er al inheemse kruiden of nestlocaties voor wilde bijen aanwezig? Beperk dan de mate van de ingreep.

Ruimte voor natuurspelen

Het koppelen van functies in de groenstructuur van onze kernen staat centraal in deze visie. Natuuronderwijs of natuurspelen kunnen prima samengaan met een inrichting ten behoeve van de biodiversiteit. Zo kan het groen ook ingezet worden om van te leren. Een natuurlijke omgeving biedt daarnaast veel speelaanleidingen en daagt kinderen uit op creatieve wijze hun eigen spel te bedenken. Onze relatie tot de natuur wordt daarmee al vroegtijdig meegegeven aan de jonge generatie.

Voorbeelden: biodiversiteit in de bebouwde omgeving: nestgelegenheden of toepassing van groene daken

Principeprofiel groene straten in het geval van nieuwbouwlocaties: doorgaande groenstructuren en royale voortuinen

Voorbeeld: tijdelijk ingezaaid braakliggend perceel wat een meerwaarde vormt voor de biodiversiteit

Voorbeeld: eenvoudige speelaanleidingen in een natuurlijke omgeving

KANS

Natuurvriendelijke begraafplaatsen

Begraafplaatsen zijn plekken waar een diverse beplanting voorkomt, zoals bijvoorbeeld (korst) mossen. Vaak betreft het gecultiveerde soorten en is het beheer van begraafplaatsen vrij intensief. Hier liggen kansen om deze plekken meer natuurvriendelijk te maken. Dit kan door een milieuvriendelijker, meer extensief beheer. Ook is het mogelijk om de percelen die nog niet in gebruik zijn tijdelijk in te zaaien met kruidenrijke grasmengsels. Dit kunnen strak ingekaderde vakken zijn zodat het past binnen het gewenste beeld van een begraafplaats.

Voorbeeld: een natuurvriendelijke begraafplaats: (Kerkhofpark Berlaar)

Natuurbeleving nabij ouderenhuisvesting

Met name in de directe woonomgeving van ouderen biedt een rijke natuurbeleving kansen. Een bloemrijke vegetatie wordt over het algemeen sterk gewaardeerd door ouderen. Een concentratie van vaste plantenborders kunnen dan ook een passende beplanting bieden die zowel invulling geeft aan een rijkere belevingswaarde en een verhoogde biodiversiteit. Een voorbeeld van zo'n plek is de omgeving Bruëlistraat in Kapelle waar relatief veel statische groene ruimte is die er gedurende het hele jaar hetzelfde uit ziet (zie schets).

Voorbeelduitwerking: omgeving Bruëlistraat met meer bloemrijke beplanting nabij ouderenhuisvesting

KANS

Stimuleren vergroening van privétuinen

De gemeente geeft graag het goede voorbeeld op het gebied van natuur en biodiversiteit. Daarnaast wil zij ook haar inwoners stimuleren een eigen bijdrage te leveren. Dit kan op verschillende niveaus:

- Het informeren van inwoners over het belang van het vergroenen van de voortuin door bijvoorbeeld een artikel op de website of het verspreiden van een brochure.
- Het bieden van een kleine bijdrage voor het vergroenen van de voortuin door bijvoorbeeld een steen te ruilen tegen beplanting uit het lokale tuincentrum (zoals Stichting Steenbreek of NK Tegelwippen).
- Of door gericht bepaalde relevante gebieden voor vergroening (bijvoorbeeld in aansluiting op groene lobben van een kern) actief te begeleiden en gericht advies en/of een (financiële) bijdrage te leveren aan een meer biodiverse inrichting van de tuin. Groene tuinen dragen daarnaast bij aan een meer klimaatbestendige leefomgeving. Ze vormen zo samen voor een informeel natuurnetwerk.

Voorbeeld: een juiste vergroening van de voortuin draagt bij aan de lokale biodiversiteit

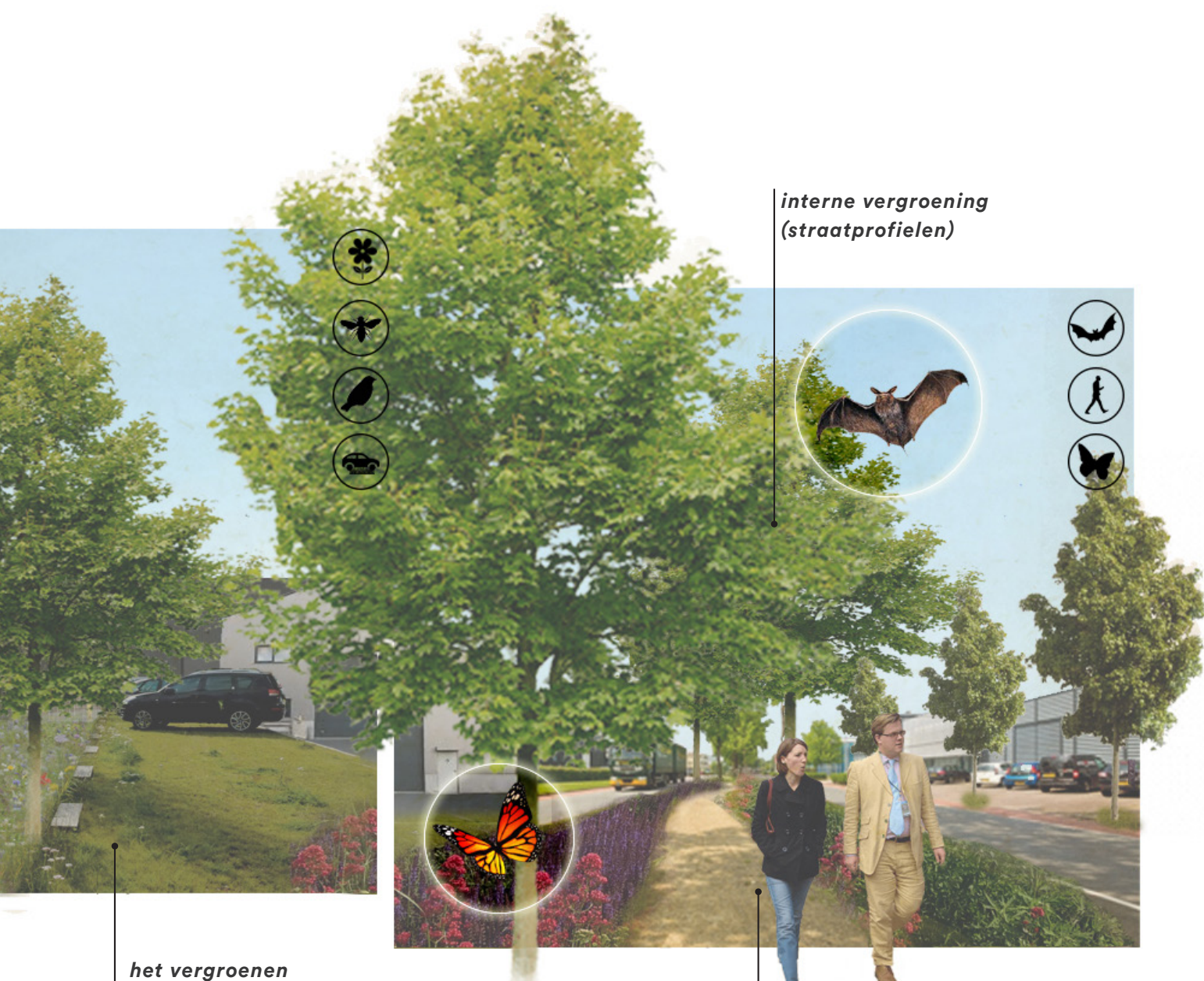

green
erfafscheidungen

Natuur & biodiversiteit op bedrijventerreinen

opgaven en kansen

Bedrijventerreinen zijn vaak heel functioneel ingerichte gebieden waar door vergroening grote winst te behalen valt voor de natuur. Hier zien we veel kansen voor verbetering. Dit kan al door maatregelen op de korte termijn, zoals het inzaaien van braakliggende terreinen met bloemrijk grasland of een aangepast maaibeheer. De collage hieronder geeft nog enkele andere voorbeelden voor het verbeteren van de natuur op onze bedrijventerreinen.

**interne vergroening
(straatprofielen)**

**het vergroenen
van parkeerterreinen**

**aantrekkelijk ommetje voor de
werknemer**

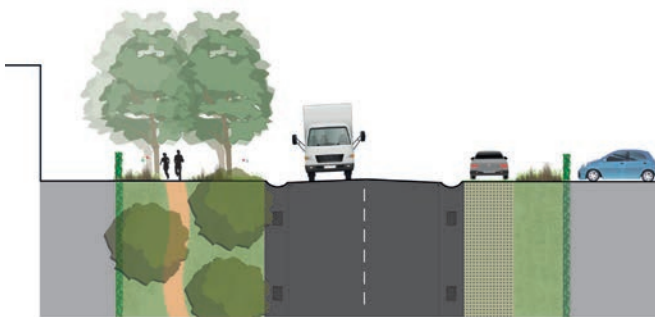
OPGAVEN EN KANSEN - BEDRIJVENTERREINEN

Ontwikkel een robuuste groenstructuur

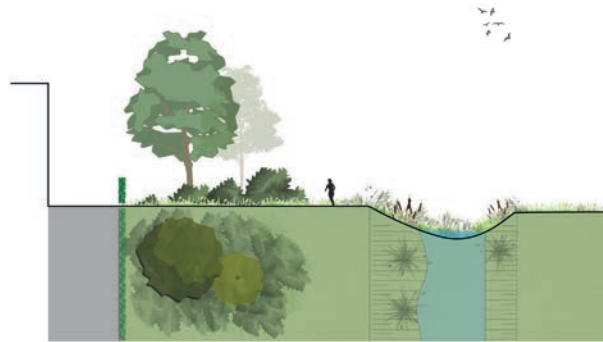
Kapelle kent een aantal bedrijventerreinen waarvan Smokkelhoek de grootste is. Hier liggen kansen om middels biodiversiteitsmaatregelen ook de algehele beeldwaliteit te vergroten. Dit kan door het ontwikkelen van een heldere groenstructuur die als 'groen raamwerk' dient voor de bedrijventerreinen. De hoofdontsluiting gaat gepaard met een robuuste groenstructuur waarin ruimte is voor insecten, vogels en kleine zoogdieren. Een secundaire groenstructuur kan bestaan uit een bloemrijke grasberm met boombeplanting. Daarnaast doen groene erfafscheidingen mee in de beeldkwaliteit en natuurwaarde van bedrijventerreinen.

Voorbeeld: robuuste groenstructuur van bedrijventerrein de Grote Polder, Zoeterwoude dient zowel de natuur als de beeldkwaliteit

Principeprofiel: een robuuste groenstructuur met ruimte voor een bloemrijke grasberm en dubbele bomenrij, ook is er ruimte voor een informeel wandelpad

Principeprofiel: landschappelijke inpassing aan de buitenzijde met ruimte voor ecologische waarden met gradiënten van open-besloten en nat-droog

Toepassen lokaal en inheems plantmateriaal

De bedrijventerreinen in Kapelle grenzen allen aan het landelijk gebied. Er ligt daarmee een specifieke kans voor het toepassen van inheems plantmateriaal zodat ze optimaal aansluiting zoeken op de lokale biodiversiteit in het landelijk gebied. Een specifieke soortkeuze kan in een later stadium worden gemaakt in een uitvoeringsplan.

Voorbeeld: gebiedseigen plantmateriaal rond bedrijventerrein Wehkamp (beeld: Ginkel Groep)

Vergroenen parkeerterreinen

Bedrijventerreinen kennen een relatief groot aandeel verhard oppervlak met negatieve gevolgen voor natuur én klimaat. Op bedrijventerreinen moet effectief gewerkt kunnen worden en vanuit praktisch oogpunt is het vaak onmogelijk voor een alternatieve verharding te kiezen. Toch zijn er functies waar een halfverharding of grasbetontegel wel mogelijk is: zoals parkeerterreinen en/of calamiteitsroutes. Door deze te vergroenen ontstaat naast een klimaatadaptieve omgeving (verminderde hittestress en ruimte voor waterinfiltratie) ook een meerwaarde voor een rijker bodemleven.

Voorbeeld: parkeren op grasbetontegels

Natuurvriendelijke oevers

Waterretentievijvers zijn nu vaak voorzien van steile oevers. Door deze te voorzien van natuurvriendelijke, flauwe oevers of plas-dras zones ontstaat een rijkere vegetatie en meer gradiënten tussen droog en nat. Dit is een goed uitgangspunt voor vele soorten. De gewenste vormgeving van een natuurvriendelijk profiel kan worden vastgelegd in een beheerplan.

Principeprofiel: plas-dras oever

Principeprofiel: flauwe oever

Voorbeeld: ecologische oever met rijke beplanting

Tijdelijke inrichting voor braakliggende percelen

Bedrijventerreinen in de gemeente Kapelle kennen een aantal braakliggende percelen die vaak jaren liggen te wachten tot ze ontwikkeld worden. In de tussentijd zou een meer natuurvriendelijke inrichting of natuurvriendelijk beheer bij kunnen dragen aan de biodiversiteit. Denk daarbij aan het inzaaien met een inheems kruidenmengsel. Dit vraagt een vrij extensief beheer en de bloeiende beplanting draagt in de tussentijd bij aan de beeldkwaliteit van het bedrijventerrein. Kijk daarbij goed wat het uitgangspunt is: zijn er al inheemse kruiden of nestlocaties voor wilde bijen aanwezig? Beperk dan de mate van de ingreep.

KANS

Voorbeeld: braakliggend terrein ingezaaid met vlinderbloemige soorten

Groenere bedrijventerreinen voor een prettige werkomgeving

De bedrijventerreinen in de gemeente Kapelle zijn nu zeer monofunctioneel ingericht met weinig oog voor de belevingswaarde. Dit terwijl er meerwaarde is te behalen door voor de werknemers en omwonenden de kans te bieden een ommetje te maken door de groenstructuur van het bedrijventerrein. Dit draagt bij aan het welbevinden van de werknemers en draagvlak vanuit de omgeving voor het bedrijventerrein wat eventuele overlast compenseert.

KANS

Voorbeeld: mogelijkheden voor een ommetje (bedrijventerrein de Grote Polder, Zoeterwoude)

4. Aanbevelingen voor het vervolg

Het komen tot een meer natuurinclusieve inrichting van de gemeente Kapelle vraagt aandacht voor dit vaak vergeten of achtergestelde thema. En dat terwijl een meer biodiversere inrichting van de buitenruimte ons zoveel meerwaarde kan bieden. Het is bijvoorbeeld van groot belang voor de leefbaarheid van de kernen en ondersteunt bij een natuurlijke bestuiving en plaagdieronderdrukking van de Kapelse fruitteelt. Het zorgt bovendien voor een fraaier, kleinschalig landschap waar het goed toeven is voor de recreant.

Denk groot, begin klein

Deze visie benadrukt het belang van zowel structurele ingrepen voor de langere termijn als de puntsgewijze ingrepen die relatief eenvoudig op korte termijn gerealiseerd kunnen worden. Het credo luidt dus: denk groot en begin klein. Zo kan bijvoorbeeld omvorming van een bestaand plantvak met meer bloemrijk kruidenmengsel in de toekomst onderdeel vormen van een meer robuuste ecologische verbinding tussen de kern en het landelijk gebied.

Integrale afweging in groenstructuurplannen

In de op te stellen groenstructuurplannen per kern wordt de groenstructuur als geheel nader onder de loep genomen. Hierin komen verschillende vraagstukken samen. Naast natuur en biodiversiteit spelen hier bijvoorbeeld ook de gebruikswaarde, een gezonde leefomgeving, esthetiek, kosteneffectief beheer en duurzaamheidsaspecten, zoals klimaatbestendigheid. Een integrale afweging van deze aspecten vindt plaats in de groenstructuurplannen. Onderdeel van deze groenstructuurplannen zijn bijvoorbeeld herziene soortenlijsten voor het openbaar groen. De aandachtspunten voor een meer biodivers en natuurvriendelijk assortiment zoals beschreven in deze visie worden daarin meegenomen. Een integrale benadering zal er daarnaast aan bijdragen dat verschillende budgetten slim aan elkaar geknoopt kunnen worden wat kan leiden tot een groter totaalbudget en werk-met-werk kan worden gemaakt!

Uitwerking samen met bewoners

De groenstructuurplannen per kern worden samen met bewoners opgesteld. Zij kennen hun kernen als geen ander en alleen in samenwerking kunnen we bestaande kansen benutten en knelpunten oplossen.

Een belangrijk aandachtspunt in deze samenwerking met bewoners staat ook het creëren van draagvlak voor een meer natuurlijke inrichting van de openbare ruimte. Een meer biodiversere inrichting gaat namelijk gepaard met een minder aangeharkt beeld waar mensen vaak flink aan moeten wennen. Wanneer goed uitgelegd wordt wat het belang is van deze alternatieve inrichting ontstaat eerder draagvlak. Een duidelijke communicatie is hierbij essentieel. Daarnaast kan een stapsgewijze aanpak helpen tot een meer natuurvriendelijke inrichting te komen: dus eerst bijvoorbeeld een smalle zone met meer extensieve kruidenrijk mengsel in een klein deel van de straat die zich later uitbreidt tot een bredere zone in de gehele straat. Een doordacht ontwerp waarbij meer extensieve zones een duidelijke inkadering krijgen, dragen ook bij aan een hoger acceptatieniveau van een natuurvriendelijke inrichting. We hebben gezien dat het kan, ook in de gemeente Kapelle: in Wemeldinge-Noord is door bewoners de voorkeur uitgesproken voor de meest natuurvriendelijke herinrichting van hun wijk.

Opstellen beheerplannen

De principeuitwerkingen in deze visie vragen ook een verdere uitwerking op het gebied van beheer. Deze visie vormt daarvoor een soort kapstok. In een gemeentebreed beheerplan worden de wijze van beheer, het beheersniveau en bijbehorende benodigde kosten vastgelegd. Zo ontstaat een realistische beeld wat binnen de financiële kaders duurzaam in stand te houden is. Bij het opstellen van deze beheerplannen worden ook de natuurorganisaties betrokken.

Aanscherping van vergunningaanvraag

Tot slot kan deze visie ook relatief eenvoudig (met hulp van derden) worden uitgevoerd door aanscherping van de vergunningverlening. Door als gemeente aanvullende eisen te stellen voor een meer biodiversere invulling van de landschappelijke inpassing ontstaat direct meerwaarde voor de natuur.

Kortom, er is nog volop werk aan de winkel! Maar deze visie vormt een belangrijke eerste stap om met elkaar aan de slag te gaan met natuur en biodiversiteit. Samen maken we Kapelle de komende jaren groener en dragen we ons steentje bij aan een meer duurzame leefomgeving!

Bosch Slabbers

© Dit werk is auteursrechtelijk beschermd.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en BoschSlabbers Tuin- en Landschapsarchitecten B.V. (hierna: "BoschSlabbers").

BoschSlabbers heeft bij haar werkzaamheden de zorgvuldigheid in acht genomen die van haar kan worden verwacht. Aan de getoonde informatie in deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend. Op onze werkzaamheden zijn de voorwaarden van toepassing zoals vastgelegd in De Nieuwe Regeling 2005 (DNR 2005).

BoschSlabbers heeft met zorgvuldigheid de beelden in deze publicatie geselecteerd. Het kan voorkomen dat niet alle rechthebbenden van de gebruikte beelden zijn achterhaald. Belanghebbenden worden verzocht contact op te nemen met BoschSlabbers.

Bosch Slabbers

Den Haag

1e Sweelinckstraat 30
2517 GD Den Haag
T 070 3554407
denhaag@bsla.nl

Middelburg

Oude Vlissingseweg 1
4336 AA Middelburg
T 0118 592288
middelburg@bsla.nl

Maarn

Landgoed Plattenberg – Het Koetshuis
Amersfoortseweg 38
3951 LC Maarn
T 0118 592288